

Četiri preduslova prevare

piše: Bojan S. Radoš
b.rados@emagazin.co.yu

Finansijske prevare se ostvaruju putem različitih metoda inspirisanih tehnikama procenivanja bilansnih pozicija van pravnog okvira, kao i finog podešavanja u kom vremenskom trenutku proknjižiti transakciju koja nema uslove za pošteno izveštavanje. Studija koja je napravljena 1999. godine od strane COSO (*United States Committee of Sponsoring Organizations for the Treadway Committee*) ukazala je na neophodnost postojanja četiri bitna momenta kako bi se prevara mogla ostvariti.

Prvi momenat predstavlja odsustvo, odnosno neadekvatan nadzor menadžmenta koji ima nadležnost da prati finansijsko poslovanje preduzeća. Drugi momenat čini slaba i nerazvijena

Neadekvatan menadžment, slaba interna kontrola, složene transakcije, subjektivno procenjivanje bilansnih pozicija

služba za internu kontrolu koja ima zadatak da unutar entiteta prati način realizacije zvaničnih procedura prilikom bilansiranja poslovnih događaja, kao i način njihovog iskazivanja u zvaničnim poslovnim knjigama preduzeća. U prilog ovome može se izneti činjenica da preduzeća kao posledica ovakvih događaja nemaju razvijene programe za praćene i detekciju rizika finansijskih prevara.

Treći momenat predstavljaju veoma

sa između poslovnih subjekata koji prate navedeni ritam bilansiranih događaja. Četvrti momenat je možda i najopasniji deo. Vezan je za finansijsko procenjivanje pojedinih bilansnih pozicija, koje u velikom broju slučajeva može biti veoma subjektivno izraženo od strane menadžmenta. Da bi se izbegli negativni efekti finansijskog izveštavanja, nezavisna struka ima značajnu ulogu u prevenciji i detekciji rizika od prevara.

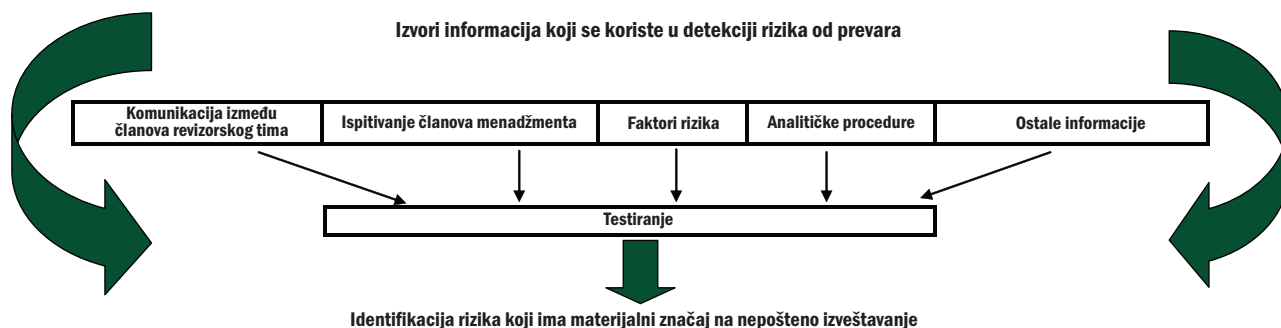
Fiktivna prodaja često prikazuje fantomske kupce

složene i kompleksne transakcije koje se po pravilu dešavaju na kraju obračunskih perioda za koje se sastavljaju izveštaji i koje kao takve uključuju veliki broj učesnika, računovodstvenih dokumenata, vremenskih trenutaka nastajanja određenih delova transakcija, kao i odno-

Uloga i rad nezavisne revizije

Kada je materijalno identifikovan rizik od postojanja nepoštenog izveštavanja, nezavisna struka (revizija finansijskih izveštaja) prema svojim metodologijama mora prvenstveno da upozna menadžment sa svojim nalazima (utvrđenim nedostacima) i da shodno tome vidi kakav pristup u njihovom otklanjanju menadžment planira da implementira. Nastali nedostaci prvenstveno su vezani za otklanjanje propusta u postojećim internim kontrolama koje

Izvori informacija koji se koriste u detekciji rizika od prevara

su dizajnirane za potrebe poslovanja preduzeća. Ovakva vrsta odnosa ukazuje na konstantnu potrebu menadžmenta da usavršava svoje sisteme, odnosno programe za prevenciju, detekciju i otklanjanje potencijalnog rizika od nepoštenog izveštavanja. Iz tog razloga revizija mora da se upozna sa zvaničnim preporukama računovodstvenih principa kojima se menadžment rukovodi.

Velika pažnja mora da bude usmerena na principe koji su vezani za kompleksne

transakcije ili subjektivno procenjivanje pojedinih bilansnih pozicija. Posebno mesto prilikom identifikovanja rizika prevara zauzimaju politke vezane za procenjivanje prihoda kompanije. Ovakav pristup je značajan prilikom testiranja prihoda od prodaje proizvoda i usluga, kao i načina na koji su prihodi iskazani prema zvaničnim računovodstvenim politikama preduzeća. U tom kontekstu akcenat je na priznavanju prihoda prema MRS 18, gde je navedeno da prihode treba priznati onda kada postoji verovatnoća priliva ekonomskih koristi u preduzeće i kada se

te koristi mogu pouzdano izmeriti.

Na isti način SAS 99 navodi da se prilikom testiranja ostalih bilansnih pozicija nezavisna struka mora koristiti osmišljenim tehnikama analize kako bi se ostvarili efekti nepredvidljivosti i preciznosti u pogledu identifikacije analitičkih računa koji su podložni nepoštenom izveštavanju. Međutim, ovde treba istaći da procedura koja se koristi zavisi od adresiranog specifičnog rizika, analitičkog računa koji je predmet testiranja, kao i tipa rizika koji je identifikovan.

Modeliranje procedura, koje se koristi u postupku identifikacije rizika nepoštenog ▶

www.procreditleasing.co.yu

ProCredit Leasing

SVA OPREMA NA LIZING!

Svim pravnim licima i preduzetnicima ProCredit Leasing omogućuje nabavku:

- mašina i opreme – štamparske mašine, rashladni uređaji, mašine za tekstilnu industriju, medicinski aparati, fotografska, pekarska i druga oprema i uređaji,
- građevinskih mašina,
- motornih vozila – putnički, komercijalni i teretni program,
- poljoprivredne opreme i mehanizacije...

...i mnoge druge opreme renomiranih proizvođača po povoljnim uslovima, jednostavnoj proceduri, u najkraćem roku, u skladu sa potrebama Vašeg poslovanja.

Prednosti lizinga u ProCredit Leasing-u:

- prilagođavanje plana otplate specifičnim potrebama klijenta,
- fiksna kamatna stopa tokom celog perioda finansiranja,
- minimalna sredstva obezbeđenja (bez žiranta i dodatne zaloge),
- rok otplate do 84 meseca.

Centrala ProCredit Leasing
Milutina Milankovića 9, Novi Beograd
Tel: 011 3012 700

Svet pokrećemo zajedno

izveštavanja, bazirano je na dva osnovna principa neadekvatnog iskazivanja bilansnih pozicija. To je precenjenost imovine i prihoda, odnosno potcenjenost obaveza i troškova. Da bi se adekvatno demonstrirao efekat precenjenosti/potcenjenosti pozicija, šeme su uobičajeno podeljene u pet osnovnih kategorija. Ova podela napravljena je iz razloga što je iskazivanje transakcija u poslovnim knjigama preduzeća prezentovano sistemom dvojnog knjigovodstva koje se koristi.

To znači da u situacijama kada se knjiži transakcija koja ima sumnjiv karakter, ona po pravilu mora da ima uticaj na dva analitička računa, odnosno dve kategorije u finansijskim izveštajima. Šeme nepoštenog finansijskog izveštavanja gotovo redovno se kombinuju sa većim brojem povezanih tehnika kako bi se prevara izvela. Klasifikacija pet finansijskih šema ima sledeći karakter: fiktivni prihod, vremenska neusaglašenost (ova vrsta greške je u računovodstvenoj terminologiji poznata kao *cut-off* greška), neadekvatna procena vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme, prikrivene obaveze i troškovi, kao i nepropisno obelodanjivanje bilansnih pozicija. Kada govorimo o fiktivnim, odnosno fabrikovanim prihodima, obično govorimo

Potreba za „friziranjem“ poslovnih knjiga

Statiistička istraživanja na temu počinjenih prevara u finansijskim izveštajima ukazala su na postojanje velikog broja faktora koji mogu uticati na to da određeno lice učini nameran previd prilikom sastavljanja i obelodanjivanja finansijskih izveštaja. Kao najznačajniji razlog često se navodi potreba pojedinca da poslovne knjige predstavi tako da izgledaju na papiru mnogo bolje nego što zaista jesu. Da bi se ovakvi efekti mogli realizovati, neophodno je da pojedinac dobro poznaje sistem finansijskog poslovanja privrednog društva i da zna kako je razvijen sistem interne kontrole finansijskih transakcija u okviru njega.

o bilansiranju prodaje proizvoda ili usluga koje se nisu ostvarile. Fiktivna prodaja često prikazuje zatamnjene kupce koji ne postoje (*phantom customers*), mada se ista transakcija može ostvariti i sa legitimnim kupcem koji postoji na tržištu.

Kao primer možemo da navedemo sledeći slučaj: odgovorno lice je napravilo fiktivnu izlaznu fakturu koja je adresirana na legitimnog kupca, ali kao takva nije poslata na njegovu adresu. Ista roba, odnosno usluga koja je evidentirana na izlaznom računu nije isporučena kupcu. Isto lice uzelo je u obzir efekat kvantiteta transakcija koje se realizuju u obračunskom periodu i iz tog razloga odlučilo se da u sledećem periodu bilansira transakciju kako bi prikrilo efekte izlazne fakture. U navedenoj igri odgovorno lice ima saučesnika u zatamnjenom kupcu kome je poslalo fiktivnu konfirmaciju za potvrdu stanja obaveza i potraživanja sa datumom sastavljanja finansijskih izveštaja. Zatamnjeni kupac u navedenom slučaju potvrđuje saldo po fiktivnoj fakturi...

Borba protiv „zatamnjenih kupaca“

Da bi se izbegla ovakva i slična praksa, u decembru 1999. godine doneto je više pravnih dokumenata koji su imali zadatak da otklone navedene nedostatke. Tu se pre svega misli na dokument koji je donet od strane američke *Securities and Exchange Commission*, pod nazivom *Accounting Staff Bulletin No.101*, skraćeno SAB.101,

koji je profilisao dodatna uputstva u pogledu prepoznavanja i bilansiranja prihoda. SAB NO.101 generalno upućuje na to da se prihod može iskazati u poslovnim knjigama preduzeća u situacijama kada postoji jasno definisana ugovorna forma kupoprodaje proizvoda ili usluga drugim pravnim licima, kada postoji jasan računovodstveni dokument koji se odnosi na isporuku dobara u vidu otpremnice na kojoj se može jasno videti koja vrsta proizvoda se otprema, šifra artikla, datum isporuke, količina koja je otpremljena, potpis odgovornog lica za sastavljanje dokumenta, da je odgovorno lice (*magacioner*) evidentiralo izlaz sa zaliha gotovih proizvoda i da po tom osnovu postoji usaglašenost između materijalnog i finansijskog knjigovodstva u količinskom, odnosno finansijskom evidentiranju poslovnog događaja. SAB NO.101 dalje navodi da se mora jasno definisati politika cena proizvoda koji su predmet prometa i koje moraju imati jasnu politiku u pogledu određenih popusta ili rabata koji se dodeljuju legitimnom kupcu robe.

Ovakav pristup sagledavanju prihoda od prodaje koji je samo u pojedinim segmentima analiziran ovim putem ima za cilj da iskaže svoju problematiku u pogledu testiranja bilansnih pozicija prihoda na svoju precenjenost i nepoštenost sastavljanja finansijskih izveštaja. ■

Autor je asistent na poslovima finansijske revizije